NÁVRH NA VEDECKÝ SYSTÉM PREPISU Z ARABČINY PODĽA SPISOVNEJ NORMY A ČIASTOČNÚ VOKALIZÁCIU[1]

1. DIEL
ARABSKÝ TEXT BEZ OHĽADU NA SLOVENSKÉ SYNTAKTICKÉ OKOLIE

Mária Lacináková
Filozofická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave
Bratislava

LACINÁKOVÁ, Mária: Proposal for Scientific System of Transcription of Arabic into Slovak According to the Standard Norm and for Partial Vocalisation. Part 1: Arabic Text Regardless of its Slovak Syntactic Surroundings. Slovak Language, 2021, Vol. 86, pp. 36 – 54.

Abstract: This study presents the author`s recommendations for the transcription of Arabic texts into Slovak in scientific – mainly linguistic works, based on her own experience. There already exist a few works devoted to the so-called popular transcription, however, there are still some controversial points, as well as a whole range of dilemmas that yet have to be solved – mainly for the purposes of books specialized in Arabic linguistics and palaeography. The present part focuses on the transcription of Arabic texts not influenced by their Slovak syntactic surroundings. It also recommends a table of signs and typographical formatting to facilitate the transcription of hardly legible texts.

Key words: transcription, Arabic language and script, pronunciation, vowels and consonants

ÚVOD

Pre vedecký prepis (transkripciu) z arabčiny do latinky nejestvuje záväzná norma, požiadavky redakcií a editorov sa rôznia, preto treba v úvode každej práce s výskytom prepisovaných slov autormi zvolený systém opísať. Akýkoľvek systém sa však ťažko dôsledne dodržiava, ak má text zároveň znieť prirodzene, lebo skutočná výslovnosť (i v modernej spisovnej arabčine) podlieha zjednodušovaniu a následnej rozkolísanosti v hláskových zmenách, napr. pádové samohlásky sa vyslovujú pri viazaní do slovných spojení, ale nie vždy, pokiaľ je i bez nich výslovnosť ľahká. V záujme systematizácie a zjednocovania prepisu sa i vo vedeckých kruhoch niekedy volí cesta zanedbávania spisovných hláskových zmien – aj v prípade, že práve

[1] Príspevok vznikol v rámci projektu VEGA 1/0611/20 *Arabský jazykovedný systém, odchýlky od spisovnej normy a tematické špecifiká vo vybraných rukopisných textoch.* Srdečne ďakujem PhDr. Sibyle Mislovičovej, vedeckej tajomníčke Jazykovedného ústavu Ľudovíta Štúra Slovenskej akadémie vied, za odborné rady v otázkach slovenskej jazykovedy.

bez nich znie prejav umelo.[2] Zjednodušovaním prepisových zvyklostí dochádza k vytrácaniu spisovných (aj prirodzene dodržiavaných) výslovnostných zákonitostí z povedomia čitateľov a následnému dojmu, že práve bez nich je text „správny". Výsledkom je, že nech sa zvolí akýkoľvek systém, jeho dodržiavaním vzniknú aj tvary, s ktorými sa „citlivé ucho" sotva zmieri, čo vedie k individualizácii riešenia prepisovej otázky. V jazykovedne zameraných prácach je navyše potrebné, aby zobrazoval všetko, na čo v nich treba poukázať.

Táto štúdia je výsledkom snahy zosúladiť často protichodné požiadavky systematizácie prepisu podľa gramatických pravidiel na jednej strane a predostierania toho, čo „najlepšie znie" na strane druhej. Nevenuje sa zjednodušenému popularizačnému prepisu, na ktorý už vznikli isté návrhy a vyjadrenia (Drozdík – Beška, 2018; Khidayer – Jarúnek, 2005),[3] ani transliterácii, t. j. „prepísmenkovaniu" bez ohľadu na výslovnosť. Predstavuje návrh systému, ktorý sa riadi spisovnosťou a je preň smerodajná jednoznačnosť významu. Zohľadňujú sa v ňom hláskové zmeny pri viazaní slov do slovných spojení bez ohľadu na zápis, v istých prípadoch sa prihliada i na prepisové zvyklosti. Pozornosti neunikajú ani prozodické zákonitosti slabičného usporadúvania v spisovnej arabčine. Popri uprednostňovaných riešeniach sa ponúkajú aj „iné možnosti" (týmito slovami sú i označené), čím sa ponecháva sloboda prepisovateľom, aby sami zvážili, čo je pre ich práce najvhodnejšie. K menšiemu počtu otázok sa i v rámci uprednostňovaných riešení ponúka možnosť výberu podľa tam opísaných kritérií. Nie všetky práce si totiž vyžadujú rovnaký prístup ani nemajú rovnaký cieľ. Niektorí arabisti radia prísne oddeľovať kontexty (jazykoveda, iné...), pri čom však môžeme „naraziť" na problém nejednotnosti v prípade, že jedna vedecká práca neobsahuje výlučne state jedného odboru a žánru (ale napr. teoretické o arabských rukopisných literárnych dielach spolu s ich jazykovými rozbormi i prekladmi).[4] Viacerí už majú vlastný zaužívaný systém, ktorý im vyhovuje, pričom niekedy ho časom pod vplyvom rôznych okolností či skúseností aj menia. Návrh sa venuje častým i menej častým prepisovým problémom, riešenia sú znázornené príkladmi.[5] V záujme istého „odstupňovania" dôležitosti prepisu istých hlások v istých okoliach/z istých dôvodov navrhuje využívať horný index; aby sa zobrazilo, čo je z hľadiska systému/gramatiky/významu potrebné, a zároveň zachovalo odlíšenie od zvyčajných podôb prepisu či výslovnosti. Nastoľuje aj isté otázky, ktoré sa často neriešia – či už pre nepotrebnosť vzhľadom na obsah či zameranie práce, alebo pre

[2] Napr. za ponechávania pomocnej samohlásky na začiatku slova po samohláske na konci predošlého.

[3] K niektorým otázkam jestvujú medzi arabistami v dlhodobom meradle rôzne postoje.

[4] V takomto prípade by autorka volila buď jednotnosť, alebo riešenie vymedzením statí s odlišnými systémami v úvode práce, v poznámke k prepisu al. pod.

[5] „Iné možnosti" sa v príkladoch ďalších súvisiacich položiek nezohľadňujú, z kontextu by však mali jasne vyplynúť aj znenia daných príkladov v prípade využitia tých.

zachovanie čo najväčšej jednoduchosti – a tým aj čítavosti. Má slúžiť ako pomôcka, podľa ktorej by prepisovatelia podľa uváženia mohli postupovať. Ak aj neprijmú uprednostňované riešenia, môžu sa s jeho pomocou aspoň ľahšie rozhodnúť v sporných bodoch či zvoliť si vlastný systém – a v úvode práce ho opísať, čo odporúčame aj v prípade využitia tu ponúkaných „iných možností" a (v malom počte prípadov) voľby niektorej z tých „hlavných".

Arabské slová/slovné spojenia sa prepisujú buď v syntaktickom okolí ostatného arabského textu (príp. samostatne[6]), a tak podliehajú arabskému skloňovaniu, alebo sú syntakticky začlenené do slovenskej vety – ide hlavne o osobné mená a slová, ktoré už je potrebné ohýbať v slovenských vetách,[7] a tak sa s nimi narába ako s (potenciálne) prevzatými – v tom prípade treba riešiť otázku ich (ne)zdomácňovania, (ne)skloňovania a výslovnostného (ne)viazania na rozhraniach jeho arabských zložiek – navzájom i s okolitými slovenskými slovami.

Následne treba rozlišovať, či ide o prepis pôvodného arabského znenia (prípadne či je takýto prepis žiaduci) na jednej strane, alebo prepis (potenciálne) prevzatého arabského slova so skloňovaním prispôsobeným slovenskému gramatickému systému[8] a preklad do slovenčiny (o ktorom však nemožno hovoriť v prípade osobných mien) na strane druhej. Je zjavné, že v niektorých veciach sa toto rozlišovanie prelína s vyššie uvedeným. Veríme, že konkrétnosti z textu štúdie jasne vyplynú.

Predložený prvý diel sa zameriava na prepis arabského textu bez ohľadu na slovenské syntaktické okolie (t. j. nepodliehajúceho slovenskému ohýbaniu a spravidla nezačleneného do základnej syntaktickej štruktúry slovenskej vety).[9]

Venuje sa jednak (väčšinovému) prípadu, že prepisovateľ pozná znenie a význam prepisovaného textu a nevyznačuje prípadné pisárske/editorské chyby predlohy (či už reprodukuje čitateľný a jednoznačný text pri metatextovom rozbore, alebo hovorí o jemu známych pojmoch v jeho vlastnom, autorskom texte), jednak prípadu, že prepisovateľ sa pokúša zrekonštruovať slabo čitateľný/nejednoznačný/nejasný/chybný/poškodený text a pod. (ide hlavne o taký, ktorý sa zachoval len v rukopisnej podobe). Z hľadiska členenia textu vzhľadom na rámec využitia navrhovaných riešení nemožno tieto dve kategórie celkom oddeľovať, lebo i v nezreteľných zápisoch a pod. často možno rozoznať slová alebo morfémy, ktorých zamýšľaným/správnym

[6] Napr. ako heslá v slovníkoch/registroch, vymenúvané príklady či vsuvky nezačlenené do základnej syntaktickej štruktúry slovenskej vety.

[7] Napr. „s *tá' marbúṭou*"; ↓2. diel: 4.

[8] Arabské termíny – či už prispôsobené, alebo nie –, ktoré nie sú prítomné v slovenských príručkách a slovníkoch, sa v slovenských textoch patrične zvyknú odlišovať kurzívou; ↓2. diel: 1.

[9] Do tejto kategórie patria aj arabské výrazy vsunuté do slovenskej vety bez zmeny svojho znenia a jej významu, napr. termíny uvádzané popri svojich slovenských prekladoch/vysvetleniach/náprotivkoch, pôvodné znenia mien uvádzané popri ich zdomácnených podobách a pod.

znením si je prepisovateľ istý; na tie môže využiť i systém navrhovaný na prepis jasného textu bez zaznačovania opráv (prinajmenšom prepisové znaky arabských spoluhlások[10] bude potrebovať určite). Preto je stať venovaná špecifikám prepisu nezreteľného textu a pod. číslovaná na rovnakej úrovni ako ostatné, hoci sa s nimi v istých veciach prelína.

Druhý diel tejto štúdie bude uverejnený v nasledujúcom čísle tohto ročníka časopisu *Slovenská reč* (Lacináková, 2021a) a bude pokračovať riešením problematiky prepisu arabského textu vo vzťahu k slovenskému syntaktickému okoliu (t. j. začleneného do základnej syntaktickej štruktúry slovenskej vety a podliehajúceho tak slovenskému skloňovaniu. Tretí diel bude uverejnený v jeho treťom čísle (Lacináková, 2021b) a bude sa venovať téme čiastočnej vokalizácie arabského textu.[11]

V záujme úspornosti čítania považujeme za užitočné (dôsledne/aspoň niekde) skracovať isté (všeobecne známe či často sa opakujúce) výrazy a jazykovedné termíny, a to takto:

A	akuzatív (*naṣb*)
a i.	a iné
a pod.	a podobne
al. (pod.)	alebo (podobne)
ar.	arabský
f.	fólium (list rukopisu)
G	genitív (*džarr*)
G spoj.	genitívne spojenie (*iḍáfa*)
hl.	hlavne
gram.	gramaticky/-ý
j. č.	jednotné číslo (*mufrad*)
K$^{1/2/3/4}$	koreňová spoluhláska (*ḥarf^{un} aṣlí*) s poradovým číslom
muž. (r.)	mužský (rod; *muḏakkar*)
mn. č.	množné číslo (*džam^{c}*)
N	nominatív (*raf^{c}*)
napr.	napríklad
nasl.	nasledujúci
neurč.	neurčený (gram.) (*nakira*)
obr.	obrázok
os.	osoba (gram.)
pod. (m.)	podstatné (meno; *mawṣúf*) (gram.)
porov.	porovnaj si s

[10] ↓1.1.

[11] Tam navrhovaným systémom sa zároveň riadi vokalizácia arabských znení tunajších príkladov.

pozn.	poznámka pod čiarou
prip. zám.	pripojené/pripájacie zámeno (*ḍamír*^{un} *muttaṣil*)
príd. (m.)	prídavné (meno; *ṣifa mušabbaha*)
príp.	prípadne/-ý
sa.	samohláska/-ový (*ḥaraka*)
slov.	slovenský
sp.	spoluhláska/-ový (*ḥarf*)
synt.	syntakticky/-ý
t. j.	to jest
tzv.	takzvaný
urč.	určitý/určený (*ma*^{c}*rifa*) (gram.)
žen. (r.)	ženský (rod; *mu'annaṯ*)
↑/↓	pozri... (menovanú (pod)kapitolu vyššie/nižšie)
>	vývoj hláskovej zmeny
*	teoretická výslovnosť (pred morfonologickými zmenami)

1. Prepisové znaky

1.1. Arabské spoluhlásky

ء	’	ض	ḍ/Ḍ
ب	b/B	ط	ṭ/Ṭ
ت	t/T	ظ	ẓ/Ẓ
ث	ṯ/Ṯ	ع	^{c}
ج	dž/Dž	غ	ġ/Ġ
ح	ḥ/Ḥ	ف	f/F
خ	ch/Ch	ق	q/Q
د	d/D	ك	k/K
ذ	ḏ/Ḏ	ل	l/L
ر	r/R	م	m/M
ز	z/Z	ن	n/N
س	s/S	ه	h/H
ش	š/Š	و	w/W
ص	ṣ/Ṣ	ي	j/J.

● Iné možnosti:

a) ج: *ǧ/Ǧ*, خ: *ḫ/Ḫ*, ق: *ḳ/Ḳ* – neodporúčame vzhľadom na jestvovanie písmen pre rovnaké hlásky v slov. abecede,

b) ث: *th/Th*, ذ: *dh/Dh*, غ: *gh/Gh* – neodporúčame vzhľadom na možné skreslenie výsledného zvuku na dvojspoluhláskové t-h, d-h, g-h.[12]

1.2. Arabské samohlásky

1.2. A) Krátke: *a*, *i*, *u*.

1.2. B) Dlhé: *á*, *í*, *ú*.

● Iná možnosť: *ā*, *ī*, *ū*.

1.3. Perzské písmená nezhodné s arabskými

پ	p
چ	č
ژ	ž
گ	g.

2. *Hamza*[13]

Spisovná arabčina rozlišuje dva druhy *hamzy*: rozdeľujúcu (*hamzatu l-qaṭ^{c}*) a spojnú (*hamzatu l-waṣl*).

Rozdeľujúca sa vždy vyslovuje (ako „pravá“ sp.); buď je súčasťou koreňa slova, alebo gramatickou/odvodzovacou morfémou.

Spojná je pomocná; spolu so „svojou“ (t. j. bezprostredne nasledujúcou) sa. zabraňuje nutnosti vysloviť zhluk sp. na začiatku slova za sp. predošlého alebo na začiatku výpovede, ale v polohe po sa. sa vypúšťa (Coetzee, 2007, s. 230; Ni^{c}ma, [bez dátumu]a, s. 114 – 115; Ni^{c}ma, [bez dátumu]b, s. 74 – 75; al-Labadí, 1985, s. 241 – 242). Píše sa na *alife* zvanom analogicky „spojný“ (*alifu l-waṣl*) na začiatku niektorých slov/morfém a ak sa vypustí, tento *alif* sa pri dôslednej vokalizácii označí znamienkom *waṣla* v tvare „tela“ *ṣádu* bez „chvosta“ (*ḏanab*), ktoré je skratkou slova *ṣila* „prepojenie“ (Gacek, 2008, s. 83): ٱ.

2.1. Rozdeľujúca

Na začiatku slova ju odporúčame neprepisovať (ani po určitom člene), ak neoddeľuje dve sa. V strede a na konci slova prepisovať.

[12] Ako ani Khidayer a Jarúnek (2005, s. 39).

[13] Vyslovuje sa ako ráz; hlasivková explozíva: prudké prerušenie prúdu reči uzavretím hlasiviek.

● Príklady: ***i**ᶜráb* (إِعْراب), *al-**i**ᶜráb* (الإِعْراب), ale *wa **'i**krám* (وإِكْرام), *má'i**d**a* (مائِدة), *šaj'* (شَيْء).

● Iná možnosť: prepisovať ju i na začiatku slova (aj po určitom člene): *'iᶜráb* (إِعْراب), *al-'iᶜráb* (الإِعْراب).

2.2. Spojná

Odporúčame neprepisovať ju, ako ani rozdeľujúcu,[14] ak nezabraňuje vzniku nepauzálnej dlhej uzavretej slabiky/zhluku troch sp. po sebe pri metajazykovom opise znení slov/morfém[15] – v takom prípade pre ňu (i „jej" sa.) možno využiť horný index.[16]

● Príklady: ***i**qtibás* (إِقْتِباس), ale *lá ᵃn-náfija li l-džins* (لا النّافِية لِلجِنْس).

3. Pomocné samohlásky

Pomocné sa. uľahčujú výslovnosť pri strete slov za vzniku ťažšie vysloviteľných zhlukov sp.[17] alebo naopak – zamedzujú nutnosť vysloviť zhluk sp. na začiatku slova, ak sa ním výpoveď začína.[18] Vyskytujú sa na začiatku i konci niektorých slov/morfém; na koniec sa pridávajú vtedy, keď nasleduje slovo/morféma so spojnou *hamzou* a pomocnou sa., ktoré sa následne vypustia.

3.1. Na konci slova

Odporúčame prepisovať.

● Príklady: *ᶜan**i** l-walad* (عَنِ الوَلَدِ), *min**a** l-abwáb* (مِنَ الأَبْوابِ).

3.2. Po spojnej *hamze* na začiatku slova[19]

Odporúčame vypúšťať, ak slovo nasleduje po sa. (vrátane pádových a pomocných) na konci predošlého.

Ak však predošlé slovo nie je celé zapísané bezprostredne pred tým, ktoré sa ňou začína (napr. ak je nahradené skratkou[20]), pomocnú sa. zapisovať aj napriek vypúšťaniu v reči.

● Príklady: *báb**u** **l**-bajt* (بابُ البَيْتِ), *min**a** **l**-abwáb* (مِنَ الأَبْوابِ), ale *h. **a**l-waṣl* (ه. الوَصْل) (= *hamzat**u** **l**-waṣl*).

● Iná možnosť: nahrádzať vypustenú pomocnú sa. znakom *'*: *bábu 'l-bajt* (بابُ البَيْتِ), *mina 'l-abwáb* (مِنَ الأَبْوابِ).

---

[14] ↑2.1.

[15] ↓6: bod b.

[16] Porov. ↓5.3. C. b.

[17] Napr. **min 'al-abwáb* (مِنْ أَلأَبْوابِ) > *min**a** **l**-abwáb* (مِنَ الأَبْوابِ).

[18] Napr. ***kt**ub* > ***u**ktub* (اُكْتُبْ) tvaru rozkazu slovesa s koreňom *k-t-b*, hoci ten istý gram. tvar sa po sa. na konci predošlého slova vyslovuje bez pomocnej *ḍammy*: *qál**a** **k**tub* (قال اكْتُبْ).

[19] ↑2.2.

[20] ↓14.2.

4. Spodobovanie určitého člena s tzv. „slnečnými“ spoluhláskami (*ḥurúf*^{un} *šamsíja*)[21]

Odporúčame dodržiavať; u prirodzene arabsky hovoriacich sa sotva možno stretnúť s výslovnosťou bez neho.

● Príklady: ***aš-šams*** (الشَّمْس), ale ***al-qamar*** (القَمَر).

5. Krátke samohlásky na konci slov a *nunácia*

Spomedzi krátkych sa. na konci slov (t. j. po poslednej sp. vyjadriteľnej písmenom; nie len ortografickým/ortoepickým znamienkom) sú niektoré ukazovateľmi menného pádu/slovesného spôsobu (*ḥarakát*^{un} *i*^{c}*rábíja*), iné sú pádovo/spôsobovo nemenné (*ḥarakát*^{un} *biná'íja*) – napr. tie v zámenách, nesklonných číselných zloženinách 11 – 19, koncovkách zdravého mn. č. muž. r. *-úna/-ína*, duálu *-áni/-ajni*, tvaroch slovesného perfekta 3. os. muž. rodu j. č. a i. Z morfologickej štruktúry trojvýchodných mien môžu vyplývať obmeny podôb pádových sa. (príp. s *nunáciou*) oproti väčšinovým *-u(n) – -i(n) – -a(n)* (N – G – A); niektoré odvodeniny od koreňov so slabou poslednou K majú zakončenia *-in/-í – -ija(n)* (N, G – A), niektoré *-an/-á* (N, G, A).

Na slová sa môžu pripájať zámenné prípony, ktoré ovplyvňujú ich zakončenia pred sebou, niekedy pri tom menia i svoju podobu, pričom všetky tieto zmeny sa zohľadňujú i v prepise, napr. *muhandis**úna*** + *í* = *muhandis**íja*** (مُهَنْدِسِيَّ), *kitáb**un*** + *ka* = *kitáb**u**ka* (كِتابُكَ), *máḍ**in*** + *hu* = *máḍ**íhi*** (ماضيهِ).

Na (ne)prepisovanie koncoviek môže mať vplyv okrem iného aj to, či chceme zachovávať rým (príp. rytmus) citovaného textu ar. diela; rušivé prvky možno buď neprepisovať, alebo prepisovať v súlade s nižšie uvedeným, ale v hornom indexe.

5.1. Pádovo/spôsobovo nemenné samohlásky na konci slov

Odporúčame vždy prepisovať (na odlíšenie od vypustených menných pádových sa. s *nunáciou*).

● Príklady: *-h**u*** (ـُهُ) (prip. zám.), *ḏálik**a*** (ذٰلِكَ), *arba*^{c}***a*** ^{c}*ašrat**a*** (أَرْبَعَ عَشْرَةَ), *muhandisún**a*** (مُهَنْدِسونَ), *muhandisán**i*** (مُهَنْدِسانِ), *fataḥ**a*** (فَتَحَ).

● Iné možnosti:

a) neprepisovať ich, spoliehajúc sa na čitateľovu dôkladnú znalosť daných slov/morfém: ***-h***, *ḏáli**k***, *arba*^{c} ^{c}*ašr**a***,[22] *muhandisú**n***, *muhandisá**n***, *fata**ḥ***,

b) vymedziť, v ktorých typoch slov/morfém sa budú prepisovať a v ktorých nie.

5.2. Koncovky mien so základným tvarom končiacim *-in*, *-an*

Odporúčame vždy prepisovať celé, aby sa predišlo zámene; ak sa v nich neprepíše *nunácia*, vzniknú tvary s dlhým *-í/-á* na konci, ktoré majú (hoci so *šaddou*) aj

[21] *t* (ت), *ṯ* (ث), *d* (د), *ḏ* (ذ), *r* (ر), *z* (ز), *s* (س), *š* (ش), *ṣ* (ص), *ḍ* (ض), *ṭ* (ط), *ẓ* (ظ), *l* (ل), *n* (ن).

[22] ↓8. C.

vzťahové príd. m.[23] v prvom prípade a nesklonné pod./príd. m. žen. rodu zakončené nekoreňovým *alifom maqṣúra/mamdúda* bez *nunácie*[24] v druhom prípade.

● Príklady: N, G: *máḍ**in*** (ماضٍ)/*al-máḍí* (الماضي) – A: *máḍij**an*** (ماضِياً)/*al-máḍij**a*** (الماضِيَ), N, G, A: *muṣall**an*** (مُصَلًّى)/*al-muṣall**á*** (المُصَلّى), N, G, A: *ᶜaṣ**an*** (عَصاً)/*al-ᶜaṣ**á*** (العَصا).

5.3. Pádové samohlásky a *nunácia* mien so základným tvarom končiacim *-u(n)*

5.3. A) S význam rozlišovacou funkciou

Prepisovať, možno v hornom indexe – podľa celkového charakteru a systému práce.[25]

● Príklad: *al-án^{a}/al-án**a*** (الآنَ) „teraz“ na odlíšenie od *al-án^{u}/al-án**u***[26] (الآن) „[ten] čas“.

5.3. B) Ako predmet výkladu/ak sú dôležité z hľadiska opisovanej gramatiky

Prepisovať, možno v hornom indexe – podľa celkového charakteru a systému práce.[27]

● Príklad: N: *al-bajt^{u}/al-bajt**u*** (البَيْتُ) – G: *fi l-bajt^{i}/fi l-bajt**i*** (في البَيْتِ) – A: *dachal-tu l-bajt^{a}/dachaltu l-bajt**a*** (دَخَلْتُ البَيْتَ) v kontexte skloňovania trojvýchodných mien.

5.3. C) Pri výslovnostnom viazaní slov do slovných spojení

Rozlišovať, či koncovky na ich pomedzí vplývajú na (ne)prítomnosť okolitých hlások, alebo nie.

5.3. C. a) Vplývajúce

5.3. C. a. i) Vyvolávajúce vypustenie spojnej *hamzy* s pomocnou sa.[28] na začiatku nasl. slova odporúčame prepisovať bez zmeny formátu vzhľadom na nutnosť koncoviek pre plynulú výslovnosť.

---

[23] Napr. *mazdží* (مَزْجِيّ).

[24] Napr. *ḏikrá* (ذِكْرى), *kubrá* (كُبْرى), *dunjá* (دُنْيا).

[25] Pokiaľ by napr. horný index výrazne narušal ostatnú formálnu úpravu alebo ak sa v celej práci kladie dôraz na výklad dištinktívnych príznakov významových odtienkov, tak formát nezmeníme, naproti tomu ak si práca „zakladá“ na jednotnosti systému prepisu vo vzťahu k morfémam rovnakého typu/funkcie, tak môže byť horný index vhodnou voľbou na náznak osobitosti týchto prípadov.

[26] Možno vznikne námietka, že v prípade N nám nemusí prísť na um jestvovanie daného slova s inou pádovou sa. v špecifickom význame (tu *fatḥou*), a tak ani nutnosť prepisovania pádovej *ḍammy*. Dodáme preto, že dbať na toto hľadisko treba najmä v kontextoch, kde zámena významu skutočne hrozí. N ako pád základného tvaru slova zároveň možno považovať za neutrálny, preto pokiaľ zo syntaxe nevyplýva možnosť zámeny s iným (a neplatia iné tu uvedené vplyvné skutočnosti), tak by sme prepis *ḍammy* nepovažovali za nutný, zatiaľ čo akuzatívnu *fatḥu* a genitívnu *kasru* by sme volili prepísať. V hore uvedenom kontexte je *ḍamma* prepísaná v súlade s ↓5.3. B.

[27] ↑Pozn. 25.

[28] ↑3.2.

● Príklady: *bábu **l**-bajt* (بابُ البَيْتِ), *džamál**u** **s**miki* (جَمالُ اسْمِكِ).

● Iná možnosť: neprepisovať ich a pomocnú sa. zapisovať podľa slovníkového tvaru slova: *báb **al**-bajt*, *džamál **is**miki* – neodporúčame, lebo to nie je v súlade so spisovnou (aj prirodzene dodržiavanou) výslovnosťou a „zahmlievajú" sa tak syntaktické vzťahy medzi slovami.

5.3. C. a. ii) Nasledujúce po *tá' marbúṭe* neurč. mena a zároveň nasledované slovom začínajúcim spojnou *hamzou* s pomocnou sa.[29] by sme volili prepisovať v hornom indexe (spolu s *tá' marbúṭou*), ako aj danú pomocnú sa., ktorá sa tak dostáva do polohy tesne za *nunáciou*.

● Príklad: *džumla**tun** **i**smíja* (جُمْلة اسْميّة).

● Iná možnosť: neprepisovať ich – a v súlade s výsledným hláskovým okolím ani danú pomocnú sa.: *džuml**a** **s**míja.* Ak by sme však zvolili prepis *džuml**a** **'i**smíja*,[30] buď by sa spojná *hamza* v slove ***'**ismíja* považovala za rozdeľujúcu, alebo by nebolo jasné, prečo sa spolu s pomocnou sa. prepisuje, keď po sa. (tu *a*) by mali obe odpadnúť.

5.3. C. b) Nevplývajúce

Ak berieme do úvahy zákonitosti slabičného usporadúvania v spisovnej arabčine[31] (hl. ak sa v práci venujeme podrobnostiam ar. jazykovedy), tak ich prepisujeme, a to v hornom indexe, ak oddeľujú:

A) dlhú uzavretú slabiku od nasledujúcej sp. vrátane rozdeľujúcej *hamzy*[32] – ak sa tak *hamza* dostane za sa., taktiež sa prepíše v hornom indexe, pokiaľ z typografických príčin nebude lepšie ponechať ju bez zmeny formátu,

● Príklady: *Kit**áb**u* *ᶜadžá'ibi l-malakút* (كِتابُ عَجائِبِ المَلَكوت), *mans**úb**un* ***i**lajhi* (مَنْسوب إلَيْهِ), *al-mans**úb**u* ***'i**lajhi* (المَنْسوب إلَيْهِ).

B) dve sp. od tretej vrátane rozdeľujúcej *hamzy*[33] – ak sa tak *hamza* dostane za sa., taktiež sa prepíše v hornom indexe, pokiaľ z typografických príčin nebude lepšie ponechať ju bez zmeny formátu.

● Príklady: *džá**rr**un* ***w**a madžrúr* (جارّ ومَجْرور), *muḍṭa**rr**un* ***i**lajhi* (مُضْطَرّ إلَيْهِ), *i**sm**u* *'inna* (اِسْمُ إنَّ).

V opačnom prípade ich prepisovať nebudeme – a v súlade s výsledným hláskovým okolím ani prípadnú rozdeľujúcu *hamzu* na začiatku nasl. slova: *Kit**áb** ᶜadžá'ibi l-malakút*, *(al-)mans**úb** **i**lajhi*, *džá**rr** **w**a madžrúr*, *muḍṭa**rr** **i**lajhi*, *i**sm** inna*.

[29] ↑3.2.

[30] S prepísanou spojnou *hamzou* kvôli oddeľovaniu dvoch sa., čo zvyčajne „robí" len rozdeľujúca (okrem prípadov metajazykového opisu znení slov/morfém; ↑2.2).

[31] Pozri prácu Oliveria a Ondráša (2007, s. 16).

[32] ↑2.1.

[33] ↑2.1.

V tejto kategórii treba opäť upozorniť na zámenné prípony, lebo taktiež vstupujú do výslovnostného viazania so slovom, na ktoré sa pripájajú, tvoriac s ním G spoj.; pádové sa. pred nimi (okrem tých pred *-í*) sa prepisujú bez zmeny formátu, lebo sú odsunuté z konca slova (ako sledu písmen bez medzery), a tak sa zákonite zachovávajú i vo výslovnosti.

● Príklad: *kitáb**un** + ka = kitáb**u**ka* (كِتابُكَ), ale *kitáb**un** + í = kitáb**í*** (كِتابِي).

6. Dlhé samohlásky na konci mien a častíc[34]

Pri viazaní s ďalším slovom za uzavretia dlhej slabiky (t. j. ak sa za dlhú sa. dostane zhluk dvoch sp.) sa krátia.[35]

● Príklad: ***fī l-b**ajt* (فِي البَيْتِ).

Vzhľadom na význam sa to však nemôže týkať:

A) koncoviek zdravého mn. č. muž. rodu a duálu pozbavených koncového *núnu* s *fatḥou/kasrou* v prvej = riadiacej časti G spoj. (*muḍáf*) (na odlíšenie od j. č.),

● Príklady: *hádim**ú** ʾ**ᵃl-m**udun* (هادِمو المُدُنِ) „ničitelia miest“ (nie *hádim**u l-m**udun* هادِمُ المُدُنِ „ničiteľ miest“), *malak**á** ʾ**ᵃl-q**abr* (مَلَكا القَبْر) „dvaja anjeli hrobu“[36] (nie *malak**a l-q**abr* مَلَكَ القَبْرِ „anjela hrobu“; A).

B) metajazykových opisov znení slov/morfém.

● Príklad: *l**á** ʾ**ᵃn-n**áfija li l-džins* (لا النّافِية لِلجِنْس) „záporka *lá* absolútneho záporu“ (nie *l**a n-n**áfija...*).

V súlade s výsledným hláskovým okolím tu následne prepisujeme spojnú *hamzu* s pomocnou sa.[37] v hornom indexe.[38]

7. Predponové častice

7.1. Predložky a spojky

Odporúčame oddeľovať od nasl. slova medzerou, rovnako ako tieto slovné druhy v slovenčine.

---

[34] Výraz „častice“ (ako aj „mená“ a „slovesá“) sa tu používajú v súlade s arabským slovnodruhovým rozdelením.

[35] Porov. ↓9.

[36] Myslí sa dvojica Baššár a Mubaššir alebo Munkar a Nakír, ktorí sa podľa islamskej tradície spytujú zomrelého v hrobe otázky ohľadom jeho viery (dvojica sa „vyberá“ podľa toho, či bol poctivým moslimom, alebo nie) (Ostřanský, 2009, s. 18 – 19).

[37] ↑2.2.

[38] Porov. ↑5.3. C. b.

● Príklady: *li **l**-walad* (لِلوَلَدِ), *w**a** **l**-walad*[u] [39] (والوَلَد), *f**a** **ch**aradža* (فخَرَجَ).

● Iné možnosti:

a) oddeľovať ich spojovníkom: *l**i**-**l**-walad*, *w**a**-**l**-walad*[u], *f**a**-**ch**aradža*,

b) v súlade s ar. zápisom ich písať spolu s ním: *l**il**-walad*, *w**al**-walad*[u], *f**ach**aradža.*

7.2. Gramatické morfémy a častica *la-*

Odporúčame, naopak, neoddeľovať.

Gram. morféma budúceho času *sa-* v arabčine má aj slovný – nie len predponový – náprotivok *sawfa* na vyjadrenie (takmer) rovnakého významu (ten, samozrejme, oddeľovať).

Význam zosilňujúca častica *la-* (ktorú by sme radili medzi častice aj v súlade so slov. slovnodruhovým rozdelením) plní úlohu dôrazu, ktorý je viazaný na zdôrazňované slovo, navyše jej spojením s niektorými slovami vznikajú samostatné lexikalizované jednotky.

● Príklady: *s**a'**aktubu* (سَأَكْتُب) – ***sawfa** 'aktubu* (سَوْفَ أَكْتُب), *innahu **lak**abír* (إِنَّهُ لَكَبير), ***la**ᶜalla* (لَعَلَّ).

● Iná možnosť: oddeľovať ich spojovníkom: *s**a-'**aktubu*, *innahu **la-k**abír*, ***la-**-ᶜalla.*

8. *Tá' marbúṭa*

Prepisuje sa (ako *t*) len:

A) v prvej časti G spoj.,

● Príklad: *šawka**t** abí* (شَوْكَةُ أَبِي).

B) v trpných príčastiach žen. r. rozšírených kmeňov slovies s K[3] *w/j* a iných odvodeninách od slabých koreňov s K[3] *w/j* zakončených *tá' marbúṭou* po *alife* (na ich odlíšenie od nesklonných pod./príd. mien žen. r. zakončených nekoreňovým *alifom maqṣúra/mamdúda* bez *nunácie*[40]),

● Príklady: *muchfá**t*** (مُخْفاة), *mir'á**t*** (مِرْآة).

C) v nesklonných číselných zloženinách 11 – 19 (spolu s pádovo nemennými koncovkami *fatḥami*[41]),

● Príklady: *arbaᶜ**a**ta ᶜašara* (أَرْبَعَةَ عَشَرَ), *arbaᶜa ᶜašra**ta*** (أَرْبَعَ عَشْرَةَ).

D) v prípade ↑5.3. C. a. ii.

---

[39] S prepísanou *ḍammou* v súlade s ↑5.3. A; na odlíšenie od prísahy *wa l-walad*[i] (والوَلَدِ) (al-Labadí, 1985, s. 187).

[40] Napr. *ḏikr**á*** (ذِكْرى), *kubr**á*** (كُبْرى), *dunj**á*** (دُنْيا).

[41] ↑5.1.

9. *Já'* so *šaddou* (*já'ᵘⁿ mušaddada*) po *kasre*

Na konci slova sa prepisuje ako *-í*, v prípade pripájania/vyslovovania ďalšej odvodzovacej/gramatickej morfémy[42] *-íj-*. Nikdy sa neskracuje.[43]

● Príklady: *rubáᶜí bi z-zijáda* (رُباعيّ بِالزِّيادة), ale *rubáᶜíju l-aṣl* (رُباعيُّ الأصْل), *al-Kisá'íju l-muḥtaram* (الكِسائيُّ المُحْتَرَم), *qaḍíja* (قَضيّة).

10. Slovesné koncovky

Odporúčame nevypúšťať, či už sú ukazovateľmi spôsobu (*ḥarakátᵘⁿ iᶜrábíja*), alebo sú spôsobovo nemenné (*ḥarakátᵘⁿ biná'íja*).[44] Ak narúšajú rým (príp. rytmus) citovaného textu ar. diela, ktorý chceme zachovať, tak ich možno zapisovať v hornom indexe.

● Príklad: *Kitábᵘ ᶜadžá'ibi l-malakútⁱ wa ṣanᶜati l-Ḥajji l-Laḏí lá jamútᵘ* (كِتابُ عَجائِبِ المَلَكوت وصَنْعةِ الحَيِّ الَّذي لا يَموت).

11. (Ne)určenosť znení slov

Znenia slov treba zachovať bez zmeny, preto bez ohľadu na syntaktickú/významovú (ne)určenosť nikdy nepriberajú urč. člen.

● Príklady: *chabar* ***kána*** (خَبَرُ كانَ) „[nejaká/konkrétna] plnovýznamová časť zloženého prísudku s pomocným slovesom *kána*“, ***lá n****áfija li l-džins* (لا نافِية لِلجِنْس) „[nejaká] záporka *lá* absolútneho záporu“ – ***lá ʾᵃn****-náfija li l-džins* (لا النّافِية لِلجِنْس) „[konkrétna]...“.[45]

12. Slovo *ibn* „syn“ v prímene podľa predka (*nasab*)[46]

12.1. Ako prvá uvedená zložka mena

Píše sa s veľkým začiatočným písmenom (*I* al. *B* podľa väzby[47]).

● Príklady: ***I****bnᵘ Chaldún* (اِبْنُ خَلدون), *Maktabatu* ***B****nⁱ Ḥamúda* (مَكْتَبةُ ابْنِ حَمودة) „Knižnica Ibn Ḥamúdu“.

12.2. Po inej zložke mena v genealogickom reťazci

Píše sa s malým začiatočným písmenom.

● Príklad: *Muḥammad****u*** ***b****nᵘ ᶜAbdi l-Láhi l-Kisá'í* (مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللهِ الكِسائيّ).[48]

---

[42] Napr. pre výslovnostné viazanie na rozhraní slov; ↑5.3. C.

[43] Porov. ↑6.

[44] ↑5.

[45] Pozri prácu al-Labadího (1985, s. 56) a Wrighta (1967b, s. 98).

[46] ↓2. diel: 3.

[47] ↑3.2, ↑5.3. C. a.

[48] Pre zakončenie *-u* trojvýchodných mien v genealogickom reťazci pred slovom *(i)bn* pozri prácu Wrighta (1967a, s. 249 – 250).

13. Zložené rodné mená tvorené G spojením[49]

V ar. synt. okolí či pri prepise ar. znenia ich uprednostňujeme písať oddelene[50] – v súlade s ar. zápisom.

Ak je druhá časť tvorená pomenovaním Boha, tak ju píšeme s veľkým začiatočným písmenom (po urč. člene), ak nie, tak s malým.

● Príklady: *ᶜAbd**u** **r-R**aḥmán* (عَبْدُ الرَّحْمٰنِ), *Sajf**u** **d-d**ín* (سَيْفُ الدِّينِ),[51] *ᶜAb**dᵘ** **R**abbihi/ᶜAb**d** **R**abbihi*[52] (عَبْدُ رَبِّهِ).

● Iná možnosť: (neodporúča sa) spájať ich zložky, čo má väčšie opodstatnenie v slov. synt. okolí[53] (v tejto kategórii možno zvážiť len v prípade voľby ich spájania v prípadných častiach práce, kde sú mená synt. začlenené do slov. viet – v záujme zachovania jednotnosti v celej práci). V každom prípade však treba i v prvej časti dodržiavať ar. systém skloňovania:[54] N: *ᶜAbd**urr**aḥmán* – G: *ᶜAbd**irr**aḥmán* (عَبْدِ الرَّحْمٰنِ) – A: *ᶜAbd**arr**aḥmán* (عَبْدَ الرَّحْمٰنِ), N: *Sajf**udd**ín* – G: *Sajf**iddí**n* (سَيْفِ الدِّينِ) – A: *Sajf**addí**n* (سَيْفَ الدِّينِ). Pokiaľ sa druhá časť G spoj. nezačína spojnou *hamzou* s pomocnou sa., tak sa pri (ne)prepisovaní pádovej sa. prvej časti riadime princípom uvedeným v ↑5.3. C. b, pričom ak ju prepisujeme, tak bez zmeny formátu – či už pred podstatnomennou, alebo zámennou druhou časťou:[55] N: *ᶜAbd**ur**abbihi/ᶜAb**dr**abbihi* – G: *ᶜAbd**ir**abbihi/ᶜAb**dr**abbihi* (عَبْدِ رَبِّهِ) – A: *ᶜAbd**ar**abbihi/ᶜAb**dr**abbihi* (عَبْدَ رَبِّهِ).

14. Interpunkcia a viazanie

14.1. Prestávka

Interpunkcia, po ktorej sa výpoveď prerušuje prestávkou (napr. bodka, čiarka, dvojbodka, bodkočiarka), ruší viazanie.

● Príklad: *qara'tuh**u; a**l-kitábᵘ*...[56] (قَرَأْتُهُ؛ الكِتاب...).

14.2. Skratky

Ak sa slovo, ktoré by sa malo viazať do slovného spojenia s vedľajším, skráti na skratku alebo nahradí nejakým symbolom tak, že jeho časť dotknutá viazaním sa nezapíše, odporúčame nedodržať ani zvyšnú časť väzby v neskrátenom slove.

---

[49] ↓2. diel: 3.

[50] Porov. ↓2. diel: 3.3.

[51] Pri dodržiavaní výslovnostného viazania na rozhraní ar. slov; ↑5.3. C. a. i, porov. ↓2. diel: 3.2. B.

[52] Dvojtvar podľa ↑5.3. C. b.

[53] ↓2. diel: 3.3 a ↓2. diel: 3.2. A.

[54] Porov. ↓2. diel: 3.2. B.

[55] Môže vzniknúť námietka, že v ↑5.3. C. b. nebola uvedená možnosť neprepisovania pádovej sa. prvej časti pred prip. zám. Rozdiel tkvie v tom, že prip. zám. sa v arabčine píšu spolu so slovami, na ktoré sa pripájajú, a pádová sa. sa z reči pri spisovnom prejave nikdy nevypúšťa.

[56] S prepísanou *ḍammou* slova *kitáb* v súlade s ↑5.3. A; na odlíšenie od prístavkového skladu *qara'tuhu l-kitábᵃ* (al-Labadí, 1985, s. 33).

● Príklad: *ḥ.* ***al****-madd* (هـ. المَدّ) (= *ḥarf****u l****-madd*), *alif* ~ (~ أَلِف) (= *alif****u l****-waṣl* s vlnovkou namiesto *al-waṣl*).

Ak je potrebné nahradiť skratkou slovo začínajúce sa pomocnou sa., odporúča sa voliť skratku tak, aby zahŕňala prinajmenšom K[1] (Džum^{c}a, 2014), a tak je možné dodržať jej viazanie s predošlým.

● Príklad: *qawl****u*** *^{c}t.* (قَوْل اعْتِ.) (= *qawl****u*** *^{c}tiráḍ*).

V zozname skratiek by skratka v prípade výskytu v neviazanom stave popri výskyte v stave viazanom mohla byť zapísaná ako dvojtvar, napr.: *(i)^{c}t.* = *i^{c}tiráḍ* (s dvojakou možnosťou naznačenou zátvorkou ohraničujúcou nie nutne prítomnú časť) alebo *i^{c}t./^{c}t.* = *i^{c}tiráḍ* (s vypísanými oboma možnosťami oddelenými lomkou, čiarkou al. pod.).

14.3. Zátvorky

Ak sa časti textu, ktoré nie sú významovo vyčlenenými vsuvkami (a tak sa v reči neoddeľujú od okolitého textu prestávkou, napr. časti slovných spojení), uvádzajú v zátvorkách,[57] odporúčame dodržiavať v práci stanovené viazanie tak, aby sa text čítal plynulo vrátane toho v zátvorke.

● Príklady: *ḥ.* ***(****al-^{c}ill****a)*** ***n****-náqiṣ* (ح. (العِلّةِ) النّاقِص), *Kitáb^{u}* ***[****^{c}adžá'ib****i]*** ***l****-malakút* (كِتابُ [عَجائِبِ] المَلَكوت).

15. Abecedné radenie

Pri abecednom radení ar. výrazov prepísaných do latinky sa riadime latinskou, nie arabskou abecedou. Hlásky/ich príznaky, ktoré v slovenčine nie sú, radíme pre zjednodušenie vyhľadávania nezohľadňovať, ako ani určitý člen, pádové sa. a *nunáciu*. *Hamzu* (') a *^{c}ajn* (^{c}) by sme nebrali do úvahy vôbec, skupiny hlások prepisovaných obmenami písmena jestvujúceho v slovenčine chápme ako dané slovenské písmeno, napr. *d – ḏ – ḍ* ako *d*.

● Príklad: *^{c}Adnán...* ***al-****^{c}ajn... akfán... Kitáb^{un} abdžadí... Kitáb****u l-****^{c}ajn... Kitáb^{u} ^{c}ará'is... Maktab****u d-****dawla... Maktab dawlí...* ***ṣ****uḥufí...* ***aṣ-****ṣuwar...* ***aš-****-Šahrastání... ^{c}Urábí.*

16. Prepis slabo čitateľného/nejednoznačného/nejasného/chybného/poškodeného textu[58]

Pri prepise takéhoto textu (ide hl. o rukopisný) je nutné stanoviť si súbor značiek a typografickej úpravy na zaznamenanie špecifík, s ktorými sa pri prepise textu s jasným znením bez nutnosti vyznačovať chyby nestretávame. Vzhľadom na osobitý ráz ar. sp. písma nie vždy stačia značky bežne používané na podobné účely pri

[57] Napr. pre nepovinnosť na vyjadrenie pojmu/ako prepisovateľovo doplnenie textu chýbajúceho v predlohe.

[58] Navrhovaný systém je čiastočne vlastný, čiastočne inšpirovaný Gacekom (2009, s. 93 – 94), Kline a Perdue ([bez dátumu]), Versteeghom et. al. (2006 – 2009) a i.

vydávaní inojazyčných textov. Pre písmená a ich rozmedzia, ktoré môžu vyjadrovať/obsahovať viacero hlások, sa volia nové znaky so širším rámcom možností denotácie a pod. Na základe skúsenosti navrhujeme:

Text rukopisu		**Prepis**	
Problém	**Príklad**	**Značka/formát**	**Príklad**
Neisté čítanie	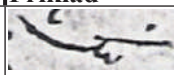 (al-Kisá'í, 1470, f. 1a)	a) prerušované podčiarknutie b) otáznik za slovom (ak by prerušované podčiarknutie spôsobovalo nezreteľnosť – hl. pod prepisovými znakmi dôrazových hlások)	a) *ḇ.n̰.k̰.r̰*[59] b) *b.n.k.r**(?)***
Viac možností hláskovej kvality medzi zvukmi vyjadrenými dvomi písmenami (vyjadriteľnej len ortografickým/ortoepickým znamienkom)	(al-Kisá'í, 1470, f. 1a)	bodka medzi písmenami	*ḥ.b.n*
Viac možností písmena/zhluku písmen (obr. a, b)	Obr. a: 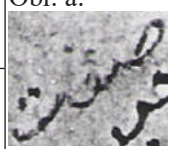 (al-Kisá'í, 1470, f. 1a)	lomky oddeľujúce možné písmená/ich zhluky	*ṣ-ᶜ/f/q-t*
Hranica reťazca možností ar. písmena/zhluku písmen v rámci jedného slova (obr. a, b)		spojovník (ak neoddeľuje urč. člen), veďľa neho nie je bodka ↑, lebo jej význam je na mieste hranice samozrejmý	*ṣ-ᶜ/f/q-t*
Neisté rozhranie slova (obr. b)	Obr. b: 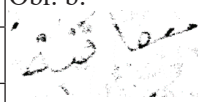 (al-Kisá'í, [bez dátumu], f. 1a)	dva spojovníky oddelené medzerou	*m.ᶜ-ṣ."/ṭ- -f/q-j/b-h/a*
Alif môže zastupovať predlžovateľa, obmenu slabej K[3], hlásku ráz aj iné (obr. b)		anglické úvodzovky (kód Unicode znaku 0022)	*m.ᶜ-ṣ."/ṭ- -f/q-j/b-h/a*
Písmená *wáw*, *já'* môžu zastupovať príslušnú sp., hlásku ráz, predlžovateľa aj iné (obr. b)		písmená *wáw, já'*[60]	*m.ᶜ-ṣ."/ṭ- -f/q-**j**/b-h/a*

[59] Kontext vylučuje, že by išlo o *bank* „banka".

[60] Aby sa nebudil dojem, že ide o viacero možností písmena spôsobených nezreteľnosťou, ak by sa (s lomkami) uviedli všetky.

Ťah, ktorý môže, ale nemusí predstavovať písmeno	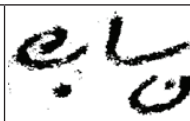 (al-Kisá'í, [bez dátumu], f. 1a)	prečiarknutá nula predstavujúca možnosť žiadneho písmena	*báb-a/h/**θ***
Zápis je zreteľný, ale z hľadiska významu pochybný	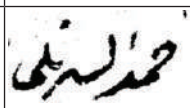 (al-Kisá'í, [bez dátumu], f. 1a)	výkričník v zátvorke za slovom	*Aḥmad iláh**(!)** B/N-n/b-j/á*[61]
Gramatická/pravopisná odchýlka od spisovnej normy, ktorú treba opraviť, príp. prepisovateľova vsuvka	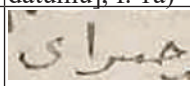 (al-Kisá'í, 1860, f. 1a)	písmeno/text v hranatých zátvorkách	*Ḥ/Dž-s.rá**[']**i*[62]
Nečitateľný text, v ktorom možno odhadnúť počet písmen	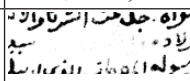 (al-Kisá'í, [bez dátumu], f. 1b)	bodky v hranatých zátvorkách vyjadrujúce odhadovaný počet písmen (spolu s príp. medzerami)	**[.....]**[63]
Nečitateľný text, v ktorom nemožno odhadnúť počet písmen	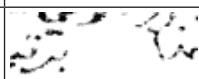 (al-Kisá'í, [bez dátumu], f. 1b)	tri hviezdičky v hranatých zátvorkách	**[***]**

ZÁVER

Predloženou štúdiou sa autorka pokúsila uľahčiť dlhotrvajúci problém prepisu z arabčiny v slovenských vedeckých (hlavne jazykovedných) prácach. Viacerým čiastkovým otázkam sa v našom prostredí doposiaľ nevenovala pozornosť ani v rámci popularizačného prepisu. Podnetom na vznik tejto štúdie bola vlastná skúsenosť s problémami, ktoré musela riešiť pri príprave monografie (Lacináková, 2021b), v ktorej sa z veľkej časti venovala arabskej jazykovede a stretla sa i s nutnosťou prepisu nejasných a chybných rukopisných textov. Okrem návrhov na rie-

[61] Predošlý text uvádza, že rukopis „bol odkúpený z pozostalosti pána...", preto predpokladáme, že nasleduje meno pána, nie *al-ḥamdu li l-Láh* „chvála Bohu".

[62] Očividne ide o prímeno tvorené vzťahovým príd. menom – v tom sa *hamza* na danom mieste podľa spisovnej normy nachádzať má.

[63] Na rozdiel od nasledujúceho prípadu, v tomto vďaka okolitému kontextu vieme odhadnúť, čo približne sa má na mieste medzery nachádzať.

šenia konkrétnych otázok, ktoré z tejto práce vyplynuli, do štúdie zároveň zahrnula aj návrhy na riešenia iných, ktoré jej prišli na um z hľadiska problematiky prepisu arabského textu – v prvom diele textu nezávislého od slovenského syntaktického okolia. Je samozrejmé, že viaceré možné problémy či hľadiská jej mohli „uniknúť", akékoľvek prípadné nové otázky, podnety a pripomienky preto vrelo uvíta a je ochotná hľadať riešenia, ako aj diskutovať o tých už navrhnutých. Druhý diel tejto štúdie, ktorý sa pripravuje do nasledujúceho čísla časopisu *Slovenská reč*, bude venovaný rovnako naliehavému problému prepisu arabských slov ovplyvnených slovenským (nielen) syntaktickým okolím.

Literatúra

COETZEE, Andries W.: Hamza. In: Encyclopedia of Arabic Language and Linguistics 2. Eds. K. Versteegh et al. Leiden: Brill 2007, s. 228 – 232.

DROZDÍK, Ladislav – BEŠKA, Emanuel: Zjednodušený „populárny" prepis arabských termínov a mien do slovenčiny. In: Ako prepisovať z orientálnych jazykov do slovenčiny: Praktická príručka. Eds. A. Rácová – M. Bucková – J. Genzor. Bratislava: Ústav orientalistiky SAV, Slovak Academic Press 2018, s. 59 – 63.

DŽUM^{c}A, Aḥmad ^{c}Abdu l-Ḥamíd^{i} ^{c}Uṯmán: Taḥqíqu n-nuṣúṣ. Markaz taḥqíqi t-turáṯ^{i} bi Džámi^{c}ati l-Azhar. Madínat Naṣr, al-Qáhira. Osobná konzultácia. 2014.

GACEK, Adam: The Arabic Manuscript Tradition: a Glossary of Technical Terms and Bibliography – Supplement. Leiden: Brill 2008. Handbook of Oriental Studies 95. Section 1: The Near and Middle East. 304 s.

GACEK, Adam: Arabic Manuscripts: A Vademecum for Readers. Leiden: Brill 2009. Handbook of Oriental Studies 98. Section 1: The Near and Middle East. 350 s.

KHIDAYER, Emíra – JARÚNEK, Edgar: Návrh na prepis arabských slov do slovenčiny. In: Slovenská reč, 2005, roč. 70, č. 1/2, s. 38 – 51.

AL-KISÁ'Í, Abú Dža^{c}far Muḥammadu bn^{u} ^{c}Abdi l-Láhi bn^{i} Muḥammad: Kitáb^{u} ^{c}adžá'ibi l-malakút, wa ṣan^{c}ati l-Ḥajji l-laḏí lá jamút. 1470. Rukopis. V: Leiden: Bibliotheek Universiteit Leiden. Signatúra Or. 538. 44 f.

AL- KISÁ'Í, Abú Dža^{c}far Muḥammadu bn^{u} ^{c}Abdi l-Láh: Kitáb^{u} [^{c}adžá'ibi] l-malakút. 1860. Rukopis. V: al-Qáhira: al-Maktaba l-azharíja. Signatúra 3345/23552. 50 f.

AL-KISÁ'Í, Abú Dža^{c}far Muḥammadu bn^{u} ^{c}Abdi l-Láh: Kitáb^{u} [^{c}adžá'ibi] l-malakút. [Bez dátumu]. Rukopis. V: al-Qáhira: Dáru l-kutub wa l-waṯá'iqi l-qawmíja. Signatúra 8/2949. 48 f.

KLINE, Mary-Jo – PERDUE, Susan Holbrook: A Guide to Documentary Editing. 3rd ed. [Bez dátumu]. Dostupný na: https://gde.upress.virginia.edu/ [cit. 23. 7. 2020].

AL-LABADÍ, Muḥammad Samír^{un} Nadžíb: Mu^{c}ǧamu l-muṣṭalaḥáti n-naḥwíja wa ṣ-ṣarfíja. Bajrút: Dáru l-Furqán 1985. 278 s.

LACINÁKOVÁ, Mária: Návrh na vedecký systém prepisu z arabčiny podľa spisovnej normy a čiastočnú vokalizáciu. 2. diel: Arabský text vo vzťahu k slovenskému syntaktickému okoliu a čiastočná vokalizácia. In: Slovenská reč, 2021a, roč. 86, č. 2. [V tlači.]

LACINÁKOVÁ, Mária: Návrh na vedecký systém prepisu z arabčiny podľa spisovnej normy a čiastočnú vokalizáciu. 3. diel: Čiastočná vokalizácia. In: Slovenská reč, 2021b, roč. 86, č. 3 [v tlači].

LACINÁKOVÁ, Mária: Rukopisné zápisy al-Kisá'ího zbierky Pozoruhodnosti tohto sveta a večnosti. 1. diel: Úvodné časti zbierky očami jazykovedca a editora. Bratislava: Univerzita Komenského, 2021c. ISBN 9780-80-223-4885-0. [V tlači.]

NIᶜMA, Fu'ád: Mulachchaṣ qawáᶜidi l-luġati l-ᶜarabíja 1. Aṭ-ṭabᶜa t-tásiᶜa ᶜašara. Al-Qáhira: al-Maktabu l-ᶜilmí li t-ta'líf wa t-tardžama [bez dátumu]a. 200 s.
NIᶜMA, Fu'ád. Mulachchaṣ qawáᶜidi l-luġati l-ᶜarabíja 2. Aṭ-ṭabᶜa t-tásiᶜa ᶜašara. Al-Qáhira: al-Maktabu l-ᶜilmí li t-ta'líf wa t-tardžama [bez dátumu]b. 214 s.
OLIVERIUS, Jaroslav – ONDRÁŠ, František: Moderní spisovná arabština. 1. díl. Praha: Set Out 2007. 287 s.
OSTŘANSKÝ, Bronislav: Malá encyklopedie islámu a muslimské společnosti. Praha: Libri 2009. 255 s.
VERSTEEGH, Kees et al. (eds.): Encyclopedia of Arabic Language and Linguistics 1 – 4. Leiden: Brill 2006 – 2009. 2896 s.
WRIGHT, William: A Grammar of the Arabic Language 1. 3rd ed. Cambridge: Cambridge University Press 1967a. 317 s.
WRIGHT, William: A Grammar of the Arabic Language 2. 3rd ed. Cambridge: Cambridge University Press 1967b. 450 s.